

PRAVILNIK

O NASTAVNOM PROGRAMU ZA ŠESTI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA

("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 5/2008, 3/2011 - dr. pravilnik, 1/2013, 5/2014, 11/2016, 3/2018 i 12/2018)

Član 1

Ovim pravilnikom utvrđuje se nastavni program za šesti razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja.

Član 2

Nastavni program za šesti razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja odštampan je uz ovaj pravilnik i čini njegov sastavni deo.

Član 3

Nastavni program za šesti razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja primenjuje se počev od školske 2008/2009. godine.

Član 4

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Prosvetnom glasniku".

Samostalni član Pravilnika o dopuni Pravilnika o nastavnom programu za šesti razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja

("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 5/2014)

Član 2

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku Republike Srbije - Prosvetnom glasniku", a primenjivaće se od školske 2014/2015. godine.

Samostalni član Pravilnika o izmenama Pravilnika o nastavnom programu za šesti razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja

("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 11/2016)

Član 2

Ovaj pravilnik stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku Republike Srbije - Prosvetnom glasniku" i primenjuje se od školske 2016/2017. godine.

Samostalni članovi Pravilnika o izmeni Pravilnika o nastavnom programu za šesti razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja

("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 11/2016)

Član 2

Učenici koji u školskoj 2016/2017. godini pohađaju šesti razred, stiču obrazovanje po nastavnom programu predmeta "Informatika i računarstvo" koji je bio na snazi do stupanja na snagu ovog pravilnika.

Član 3

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku Republike Srbije" i primenjuje se od školske 2017/2018. godine.

Samostalni član Pravilnika o izmenama i dopuni Pravilnika o nastavnom programu za šesti razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja

MATERNJI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

BOSANSKI JEZIK

(2 časa nedeljno, 72 časa godišnje)

Cilj

Cilj nastave **Bošnjačkog/bosanskog jezika sa elementima nacionalne kulture** jeste sticanje znanja o osobenostima bosanskog jezika, književnosti i kulture Bošnjaka, kao i razvijanje svijesti o sopstvenom nacionalnom identitetu, te svijesti o tome da ih nacionalne osobenosti ne čine manje vrijednim subjektima šire zajednice u kojoj i sa kojom žive.

Kod učenika treba probuditi interesovanje da čitaju, zapisuju, prikupljaju i sistematizuju leksiku svoga maternjeg jezika, da upoznaju, prihvate i afirmišu osobenosti svoje kulture, običaja i načina života, kao i da uočavaju i upoređuju sličnosti i razlike na nivou jezika, religije, običaja i kulture.

Operativni zadaci

- ovladavanje bosanskim standardnim jezikom u usmenom i pismenom izražavanju
- njegovanje i bogaćenje jezičkog i stilskog izraza
- upoznavanje leksike svojstvene usmenom izražavanju sandžačkih Bošnjaka
- upoznavanje, njegovanje i afirmisanje kulture Bošnjaka
- upoznavanje učenika sa bogatom riznicom narodnog stvaralaštva Bošnjaka (epske pjesme - krajišnice, balade, sevdalinke, hićaje)
- sticanja znanja iz historijske Bošnjaka
- uočavanje kulturnih uticaja drugih na formiranje sopstvene kulture
- njegovanje osjećaja za različite vrijednosti u sopstvenoj i u drugim kulturama
- isticanje važnosti interkulturalnog dijaloga

PLANIRANI SADRŽAJI

1. JEZIK

Gramatika

Riječi i rečenice

- Govor mog kraja - riječi iz mog zavičaja
- lokalizmi, varvarizmi, tuđice
- osnovno i preneseno značenje riječi
- homonimi i sinonimi
- alternacija JE / IJE
- rečenica: prosta, proširena, složena

Pravopis i ortoepija

Pravopisni znaci: tačka, zarez, dvotačka, tačka-zarez

- odvajanje apozicije, pisanje vokativa
- izgovor i pisanje NE uz glagole
- pisanje naziva ulica, trgova, naselja
- izgovor i pisanje riječi uz počasti
- udvojeni glasovi

Historija bosanskog jezika

- prvi pisani spomenici
- natpisi na stećcima
- glagoljica, ćirilica, bosančica
- alhamijado tekstovi - književni i drugi

2. KULTURA IZRAŽAVANJA

Usmeno izražavanje

- razgovor: prijateljski, službeni, poslovni
- prepričavanje, sažimanje fabule, stvaralačko prepričavanje
- pričanje

Slušanje

- razvijanje kulture slušanja različitih tekstova ili usmenog izlaganja

Čitanje

- izražajno čitanje (visina i jačina glasa, brzina izgovaranja, boja glasa, pauza)

- usmjereno čitanje
- čitanje u sebi sa provjerom razumijevanja pročitano g teksta

Pismeno izražavanje

- pismeno prepričavanje teksta
- opis lika (portret)
- opis pejzaža (slikanje riječima)

3. KNJIŽEVNOST

Musa Ćazim Ćatić	Bosna žubori
Ćamil Sijarić	Francuski pamuk
Rasim Ćelahmetović	Sandžak
Mak Dizdar	Dažd
* * *	Zapis sa stećka
Zija Dizdarević	Prosanjane jeseni
Hamza Humo	Zvuci u srcu
Zaim Azemović	Dug zavičaju
Ismet Rebronja	Kazivar
Ilijas Dobardžić	Kad Sandžaklija putuje u svijet
Zuvdija Hodžić	Jesen
Salih Alić	Golub
Alija H. Dubočanin	Kuća u čamcu
Murat Baltić	Svjedok (odlomak)
Abdulah Sidran	Bašeskija
Skender Kulenović	Gromovo đule
Safet Sijarić	Žena sa tromeđe (odlomak)
Murat Hajrović	Sabur
Zehnija Bulić	27. noć
Kasim Deraković	Srebreni konjanik
Šukrija Pandžo	Dvije pahulje
Nedžib Vučelj	Kočijaš
***	Hiljadu i jedna noć (odlomak)
Alija Džogović	Bihor
Halid Kadrić	Poljubac
Husein Dervišević	Prodavac osmijeha
Meša Selimović	Skeleđžija
Enes Kišević	Lampa u prozoru
Husein Bašić	Tuđe gnijezdo (odlomak)
Kemal Mahmutefendić	Sve moje cipele
Muhamed Abdagić	Ramiza (odlomak iz drame)
M.M. Š. Bašeskija	Ljetopis (dio u kojem se spominje Novi Pazar)

Književno-teorijski pojmovi

Poezija

- Kompozicija, ritam, poetsko-stilski izraz (stilske figure)
- poetske vrste (sonet, himna, balada, oda, romansa), ljubavna, socijalna, refleksivna pjesma

Proza

- roman, pripovijetka
- likovi
- epizoda i njena uloga u tekstu

Drama

- vrste drame
- uloga dramskog sukoba

4. ELEMENTI NACIONALNE KULTURE

Narodno stvaralaštvo

- Lirska narodna pjesma	Mjesec kara zvijezdu danicu
- Lirska narodna pjesma	Kaži, dragi, šta bi' darovala
- Epsko-lirske pjesme (balade)	Omer i Merima
- Epska pjesma	Đerzelez Alija i Marko Kraljević
- Avdo Međedović	Ženidba Smailagić Meha (odlomak)
- Bajka	Lav i čovjek

Znamenitosti

- geografski položaj Sandžaka
- život i običaji Bošnjaka
- Sandžak kroz historiju
- događaji o kojima treba znati
- značajne ličnosti iz historije Bošnjaka

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

U procesu nastave **Bošnjačkog/bosanskog jezika sa elementima nacionalne kulture** treba uvažiti osnovnu pedagošku pretpostavku **da je učenik u centru obrazovno radne kreacije**, pa stoga nastavnik mora upoznati i uvažavati intelektualno-mentalne i psihološke sposobnosti učenika, kako bi pronašao didaktičku formulu koja će garantovati da će učenici moći savladati nove sadržaje.

Tokom nastavnog procesa treba na zanimljiv način prezentirati pažljivo odabrane jezičko - literarne vrijednosti koje će učenici bez teškoća usvojiti, a koje će im biti potrebne za dalje školovanje, bogaćenje opšte kulture i znanja o životu.

Osim opštih metoda u savremenoj nastavi jezika i književnosti treba primijeniti i:

- **metodu čitanja i rada na tekstu (tekst metoda),**
- **metodu razgovora - dijalošku metodu,**
- **metodu izlaganja i objašnjavanja (monološku metodu),**
- **metodu praktičnog rada** - naučno-istraživačka metoda iz oblasti jezika, iz oblasti dijalektologije, uočavanje prozodijskih osobina lokalnog govora, sakupljanje raznih oblika usmene književnosti, rad na sredstvima medijske tehnologije (davanjem uloga i zaduženja kao: spiker, reporter, urednik, lektor, koreograf, glumac...)

Treba takođe primijeniti različite oblike rada kao što su: rad sa pojedincima - diferencirani rad, rad u parovima, rad u grupama, rad sa cijelim odjeljenjem - te učenje kroz različite vrste igara, kao što su kvizovi, recitali, imitacije, skečevi i slično, kako bi se nenametljivim ponavljanjem i uvježbavanjem došlo do ciljanih rezultata.

ŠKOLSKI PROGRAM

Školski program sadrži obavezni, izborni i fakultativni deo.

Obavezni deo školskog programa sadrži nastavne predmete i sadržaje koji su obavezni za sve učenike određenog nivoa i vrste obrazovanja.

Izborni deo školskog programa obuhvata obavezne izborne nastavne predmete i izborne nastavne predmete. U okviru izbornog dela *obavezni izborni nastavni predmeti*, učenik se obavezno opredeljuje za:

- versku nastavu ili građansko vaspitanje i izabrani nastavni predmet zadržava do kraja drugog ciklusa osnovnog obrazovanja i vaspitanja;
- strani jezik, sa liste stranih jezika koju nudi škola i izabrani nastavni predmet zadržava do kraja drugog ciklusa osnovnog obrazovanja i vaspitanja;

- sportsku granu (izborni predmet: fizičko vaspitanje - izabrani sport), sa liste koju nudi škola na početku školske godine.

Škola je dužna da u šestom razredu učenicima ponudi, pored obaveznih izbornih nastavnih predmeta, još najmanje četiri izborna predmeta za šesti razred, od kojih učenik bira jedan, na početku školske godine.

Fakultativni deo školskog programa obuhvata sadržaje kojima se zadovoljavaju interesi učenika, u skladu sa mogućnostima škole, kao i sadržaje i oblike slobodnih aktivnosti (hor, orkestar, ekskurzije, sekcije, kulturne i druge aktivnosti...).

Učenik šestog razreda ima 24 časa nedeljno, odnosno 27 časova ako obrazovanje stiče na jeziku nacionalne manjine.

Navedeni broj časova uvećava se sa maksimalno pet časova izbornih nastavnih predmeta, odnosno šest časova za učenike pripadnike nacionalnih manjina.

PREPORUKE ZA OSTVARIVANJE PROGRAMA

ZDRAVSTVENOG VASPITANJA

Cilj i zadaci

Cilj nastave zdravstvenog vaspitanja jeste da učenici ovladaju osnovnim znanjima, veštinama, stavovima i vrednostima u oblasti zdravstvenog vaspitanja koja su osnov za formiranje odgovornog odnosa prema sopstvenom zdravlju i zdravlju drugih.

Zadaci nastave zdravstvenog vaspitanja su:

- sticanje znanja, umenja, stavova i vrednosti u cilju očuvanja i unapređivanja zdravlja;
- razvijanje zdrave ličnosti, odgovorne prema sopstvenom i tuđem zdravlju;
- podsticanje pozitivnog odnosa prema zdravom načinu življenja;
- motivisanje i osposobljavanje učenika kao aktivnih učesnika u očuvanju svog i tuđeg zdravlja;
- podsticanje humanog odnosa prema bolesnim osobama i spremnosti da im se pruži pomoć;
- prepoznavanje štetnih uticaja po zdravlje i ovladavanje veštinama zaštite.

Operativni zadaci

Kroz primere i zadatke iz svakodnevnog života razvijati zdravu ličnost koja će biti odgovorna za sopstveno zdravlje.

SADRŽAJI PROGRAMA

- Zdravlje i zdravi stilovi života.
- Psihoemotivni razvoj.
- Lična higijena.
- Oralno zdravlje.
- Higijena sporta.
- Pravilna ishrana.
- Problemi ponašanja mladih i socijalni pritisak vršnjaka.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Učenje sadržaja zdravstvenog vaspitanja podrazumeva prevođenje znanja o zdravlju u željeni način ponašanja, uz prepoznavanje pravih životnih vrednosti i podsticanja razvoja ličnosti.

Zdravstveno vaspitanje je proces koji se planski i kontinuirano odvija. Naučna istraživanja su pokazala da 52% svih mogućih uticaja na zdravlje se odnose na svakodnevno ponašanje pojedinca. Veliki broj patoloških stanja mogao bi se izbeći pravilnim odnosom prema zdravlju i životu. Zdrav način života se uči u porodici, školi i široj društvenoj zajednici. Škola treba kod učenika da pokrene pozitivne emocije i formiranje pravilnih stavova, da sprovodi pozitivnu akciju za zdravlje, ugradi znanja u obliku navika u karakter učenika i trasira put ka veštinama zdravog življenja.

Za zdrav razvoj ličnosti učenicima je neophodno pomoći da sigurnost traže u sopstvenoj moći poimanja sveta, intelektualno, emocionalno i estetski. Zdravo ponašanje je neposredno povezano sa zdravljem i predstavlja svaku aktivnost preduzetu u cilju očuvanja, unapređivanja i održavanja zdravlja. Suprotno ovom, "rizično ponašanje" je definisano kao specifičan oblik ponašanja koji povećava osetljivost za specifične poremećaje zdravlja. Same informacije nisu dovoljne da učenici prihvate zdravo ponašanje. To je samo početna faza, odnosno azbuka vaspitnog procesa koja se mora dopuniti savremenim zdravstveno-vaspitnim strategijama, sa dobro planiranim i kontrolisanim intervencijama koje utiču na postepeno dobrovoljno prihvatanje ponašanja koje vodi zdravlju.

Prilikom donošenja školskog programa, škola na nivou aktiva i nastavničkog veća, a u skladu sa potrebama, usaglašava, planira i realizuje tematska područja koja se realizuju iz oblasti zdravstvenog vaspitanja. Izuzetno je važno unapred odrediti na koji način i u okviru kojih aktivnosti će biti realizovani sadržaji iz programa da bi se ostvarili postavljeni ciljevi i zadaci predmeta.

Sadržaji iz programa se mogu realizovati kroz:

- obavezne nastavne i izborne predmete
- izborne i fakultativne predmete
- časove odeljenskog starešine
- dodatni rad, sekcije i slobodne aktivnosti
- saradnju sa roditeljima
- rad stručnih saradnika
- saradnju sa lokalnom zajednicom.

U okviru redovne nastave, izbornih i fakultativnih predmeta postoje velike mogućnosti za integraciju zdravstveno-vaspitnih sadržaja.

Na časovima predviđenim za rad sa odeljenskom zajednicom učenika realizuju se:

- sadržaji koji nisu obrađeni u okviru nastavnih predmeta;
- ostvaruje se sinteza znanja, koriguju se i utvrđuju stavovi i uverenja;
- objektiviziraju kriterijumi vrednovanja;
- ostvaruje se saradnja sa nosiocima aktivnosti (roditeljima i zdravstvenim radnicima).

Vannastavne aktivnosti su pogodne za rad klubova zdravlja, akcije za unapređivanje školskog prostora, kao i prostora oko škole, akcije posvećene zdravoj ishrani i svim ostalim aktivnostima planiranih kalendarom zdravlja, saradnju sa zajednicom, za organizovanje kulturnih aktivnosti i drugih sadržaja za kreativno i rekreativno korišćenje slobodnog vremena.

Pošto su sadržaji integrisani u više nastavnih predmeta, neophodna je i korelacija među njima, tako da se postigne jedinstvo vaspitne i obrazovne uloge škole.

Nosioci zdravstveno-vaspitanog rada u školama su prosvetni i zdravstveni radnici. Za uspešno ostvarivanje programa posebnu odgovornost imaju direktor škole i stručni saradnici. Oni pripremaju godišnji program rada škole. Pored toga što predlaže godišnji program rada, direktor obezbeđuje saradnju sa ustanovama i predavačima van škole, kao i stručno usavršavanje nastavnika i saradnika koji čine deo tima za realizaciju ovog programa.

Uloga direktora škole je bitna za uspostavljanje uspešnih i pozitivnih relacija sa roditeljima, društvenim organizacijama, institucijama iz okruženja i pojedincima koji mogu dati svoj doprinos u realizaciji ovog programa. Za što uspešniju promociju zdravlja i zdravih stilova života, veoma je važno efikasno partnerstvo između škole i zdravstvenih ustanova.

Realizacija programa se ostvaruje na nivou škole, razreda i odeljenja. Učesnici u realizaciji programa su: koordinatori aktivnosti - školski odbor, direktor škole i pedagoška služba. Realizatori programa su nastavnici, roditelji, učenici, usko specijalizovani stručnjaci angažovani za određenu oblast i ostali radnici škole.

U cilju što uspešnije realizacije sadržaja poželjno je organizovati seminar za koordinate i realizatore programa, na kome će savladati tehnike i metode rada sa učenicima.

Vaspitni proces treba usmeriti na celokupan razvoj ličnosti sa njenim afektivnim, kognitivnim i psihofizičkim karakteristikama. Nastavnici biologije, geografije, književnosti, umetnosti, fizičkog vaspitanja, kao i nastavnici drugih predmeta, u okviru svoga rada daju učenicima osnovne naučno zasnovane informacije iz programa zdravstvenog vaspitanja.

U slobodnim aktivnostima učenici se uključuju u rad sekcija čiji je jedan od ciljeva održavanje zdravstveno-higijenskih uslova u školi. Učešće učenika je dobrovoljno, ali je obaveza škole da im stvori uslove za rad i obezbedi mentora za rad. Metod realizacije sadržaja, vreme i način, zavise od mogućnosti škole, od samog direktora škole, stručnih saradnika, nastavnika i odeljenskog starešine.

U zdravstveno vaspitnom radu veoma je važno odabrati pravu informaciju i metod rada sa učenicima.

Metode rada treba prilagoditi sadržaju pri čemu prednost treba dati metodama aktivnog učešća i radu u grupama. Najčešće se preporučuju kako individualne tako i grupne metode rada: planirani razgovor, kreativne radionice, zdravstveno predavanje, igranje uloga i simulacije, izložbe, pisani radovi, analiza situacija i praktični primeri, debate, audio i vizuelne aktivnosti, vežbanje životnih veština specifičnih za određeni kontekst i rad u maloj grupi. Učešće samih učenika kao organizatora ili vršnjačkih edukatora je neophodno i u praksi pokazalo pozitivne rezultate.